

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра банківської справи

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

Особливості кредитної політики банку «ПУМБ» в посткризовий період

Студента 2 курсу 2м групи
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
спеціалізації «Банківська справа»

Харченко
Катерини
Олесандрівни

Науковий керівник
канд. екон. наук,
доцент

Плісак Тетяна
Олександрівна

Гарант освітньої програми
д-р екон. наук,
професор

Шульга Наталія
Петрівна

Київ – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1.Наукові погляди на кредитну політику банку за різних умов зовнішнього та бізнес середовищ.....	5
Розділ 2. Дослідження кредитної політики «ПУМБ».....	14
2.1.Аналіз кредитної діяльності «ПУМБ».....	14
2.2.Оцінка ефективності кредитної політики банку.....	24
Розділ 3. Шляхи вдосконалення кредитної політики банку – об’єкта дослідження у посткризовий період.....	33
3.1.Фактори впливу на кредитну політику банку в посткризовий період.....	33
3.2. Обґрунтування основних засад кредитної політики Банку – об’єкта дослідження у посткризовий період.....	39
ВИСНОВКИ.....	44
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. У III кварталі 2020 року позитивна динаміка основних показників діяльності банків почала відновлюватися після стрімкого розгортання кризи навесні. Кредитний портфель зростав у корпоративному та роздрібному сегментах. Вперше за багато років іпотечні кредити зростали вищими темпами ніж споживчі. Кошти фізичних осіб на рахунках у банках зростали повільніше, ніж у попередньому кварталі, оскільки збільшилися споживчі витрати. Приріст вкладів відбувся переважно за рахунок припливу коштів на вимогу. Помітне зростання вкладень у державні цінні папери банками свідчило про достатню ліквідність сектору. Фінансовий результат банків був очікувано нижчим, ніж торік, проте відновилося зростання процентних та комісійних доходів. Головним фактором зниження прибутку було формування резервів під очікувані збитки. Очікується, що сектор закінчить рік з прибутком [1].

Отже, формування системи заходів щодо боротьби з кредитом ризиком банку та їх відповідність вимагають подальшого вивчення та вдосконалення. Для стабільного функціонування банку необхідно створювати ефективну систему заходів для забезпечення процесу кредитування. Це визначає важливість вдосконалення організаційно-методологічних підходів, необхідних для формування та реалізації кредитної політики в банку.

Дослідженням механізму формування та реалізації кредитної політики займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Я.Я. Благодир, Ю.П. Бічко, А.В. Бричкіна, І.В. Меркулова, Л.О. Гаряги, В.В. Галастюка, А.О. Епіфанова, О. А. Криклий, О.П. Ковальова, О.І. Лаврушина, Р.Р. Коцовська, О. В. Пернарівський, Л.О. Примостки, Л.Я. Слобода тощо.

Метою дослідження є вивчення ключових елементів процесу формування та реалізації кредитної політики банку та їх вдосконалення.

Для досягнення цієї мети були сформульовані такі **завдання**:

- Дослідити наукові погляди на кредитну політику банку за різних умов зовнішнього та бізнес середовищ
- Провести дослідження кредитної політики АТ «ПУМБ»
- Провести аналіз кредитної діяльності банку
- Оцінити ефективність кредитної політики АТ «ПУМБ»
- Проаналізувати шляхи удосконалення кредитної політики АТ «ПУМБ»
- Здійснити аналіз факторів впливу на кредитну політику банку в посткризовий період
- Обґрунтувати основні засади кредитної політики АТ «ПУМБ» у посткризовий період

Об'єктом дослідження є економічні відносини, які є характерними для процесу формування та реалізації кредитної політики банку. У свою чергу, **предметом дослідження** є теоретичні та методологічні основи формування та впровадження ефективного механізму кредитної політики.

У процесі написання роботи були використані наступні **методи дослідження**: структурно-логічний аналіз - у побудові логіки та структури роботи; порівняння (при порівнянні різних методів класифікації кредитної політики); методи аналізу та синтезу (при обґрунтуванні сутності кредитної політики банку); методи графічного подання даних (при відображаючи результати дослідження економічного стану банку; методи аналіз та синтез, індукція та дедукція).

Теоретичною та інформаційною базою дослідження є законодавство, що регулює діяльність банків, монографії та статті вітчизняних та зарубіжних вчених у професійних економічних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій та семінарів з питань формування та реалізації кредитної політики, внутрішніх положень банку, статистичні матеріали, отримані на офіційному веб-сайті НБУ, річні звіти банків, дані Державного комітету статистики, тощо.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА КРЕДИТНУ ПОЛІТИКУ БАНКУ ЗА РІЗНИХ УМОВ ЗОВНІШНЬОГО ТА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩ

Діяльність банків завжди пов'язана з ризиками, виникнення яких супроводжується втратами банку, переважно фінансового характеру. Основою мінімізації кредитного ризику є розробка нормативних актів, внутрішніх нормативних актів, що регулюють діяльність банку на кредитному ринку. Одним із ключових документів є кредитна політика банку, яка необхідна для ефективного функціонування банку. Розглядаючи механізм формування та реалізації кредитної політики, насамперед, необхідно дослідити суть цієї концепції. Розглядаючи підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до визначення сутності поняття «кредитна політика банку», слід зазначити різноманітність підходів (додаток А).

Кредитна політика банку - визначення пріоритетів на кредитному ринку і цілей кредитування. Спеціаліст, який розробляє кредитну політику, повинен бачити різницю між політикою і процедурами. Політика визначає основи кредитної політики, а процедури є способами її реалізації. Формулюючи основи кредитної політики, менеджмент кредитного інституту фіксує в документі пріоритетні сфери економіки, тип ідеального клієнта - позичальника і характер взаємин з ним, способи забезпечення позик і т. д.

Цей термін передбачає знання і розуміння керівником процесу управління, що включає планування, організацію, напрямок діяльності і контроль.

Кредитна політика банку чітко визначає цілі кредитування і містить правила реалізації конкретних цілей, в тому числі стандарти та інструкції, що представляють собою методичне забезпечення її реалізації. Як правило, її розробка і вдосконалення здійснюється вищим керівництвом банку (найчастіше це президент банку, віце-президенти, кредитний комітет). У ній

сформульовані основні напрями кредитної діяльності: об'єктивні стандарти і критерії, якими повинні керуватися банківські працівники; основні дії осіб, приймають стратегічні рішення в області кредитування; принципи контролю за якістю управління кредитною діяльністю в банку і роботою служб внутрішнього і зовнішнього аудиту. Зазвичай вона оформляється документально і включає в себе положення, що регламентують попередню роботу з видачі кредиту, а також процес кредитування.

Аналіз існуючих підходів до визначення сутності досліджуваного поняття дозволяє виділити два концептуальних підходи.

Розглядаючи макроекономічний рівень, слід зазначити, що кредитна політика в широкому розумінні є складовою банківської політики, яка визначає цілі кредитного ринку та стратегії їх досягнення. А. Г. Загородній [31] у своєму фінансовому словнику пояснює, що «кредитна політика банку є складовою економічної політики держави і передбачає систему заходів, спрямованих на кредитування національної економіки, населення для вирішення соціально-економічних проблем, проблем, посилення грошової маси країни». Представниками мікроекономічного підходу можна вважати: Меркулову І. В. [46], Лагутіна В. Д. [40], Гуцала І. С. [24], Антипову Н. А. [2], Смовженко Т. С. [70], Васюренко О. В. [9] та ін.

Отже, під терміном "кредитна політика банку" слід розуміти структурну та функціональну цілісність взаємопов'язаних елементів (завдань, принципів, цілей, технологій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії банку на кредитному ринку. В основі кредитної політики банку лежать його цілі та завдання. При формуванні кредитної політики слід підкреслити, що її цілі тісно пов'язані зі стратегічними цілями банку і ототожнюються з цілями його банківської політики.

Розглядаючи мету кредитної політики, слід зазначити, що вчені не досягають консенсусу. Так, Н. Антипова визначає кредитну політику як "досягнення комерційного зростання шляхом зміцнення та підвищення надійності кредитного портфеля банку" [2]. У свою чергу, досить широко

розуміє мету кредитної політики М. М. Новосельцева, яка зазначає: «Кредитна політика розробляється з урахуванням лише такого характеру ризику, який дозволяє забезпечити високу якість активів, постійний необхідний рівень прибутковості; створення високопрофесійних кадрів, що забезпечують високу якість кредитного портфеля банку; кредитування економічно перспективних, прибуткових проектів, що відповідають стратегічним цілям банку; сприяння довгостроковим відносинам з клієнтами, що приносять дохід; уникаючи використання висококонкурентних, але невиправданих методів кредитування "[48]. Т. С. Павленко у своїй дисертації зазначає, що метою кредитної політики є" забезпечення ліквідності, формування якісного кредитного портфеля, ефективного розподілу ресурсів та прибутку "[50].

Метою кредитної політики є вирішення низки завдань, таких як:

- забезпечення високої якості кредитного портфеля, тобто залучення таких позик, які забезпечать прийнятну процентну ставку навіть у негативних макроекономічних умовах;
- забезпечення прибутковості кредитного портфеля. Вартість позики повинна знаходитися на прогнозованому рівні індивідуального кредитного ризику, а дохідність кредитного портфеля повинна відповідати запланованому рівню;
- забезпечення стабільного збільшення кредитного портфеля.

При розробці та реалізації кредитної політики банку необхідно дотримуватися ряду принципів, проте думки вчених щодо їх складу неоднозначні. Основні погляди вчених на принципи кредитної політики визначені в додатку Б.

Принципи кредитної політики окремого банку залежать від цілей, як стратегічних, так і конкретних цілей кредитної політики. На наш погляд, існуючі принципи кредитної політики банку слід поділяти на загальні та конкретні. У додатку Д показано принципи, які ми віднесли до цих груп.

Найповнішу класифікацію кредитної політики надав Любар О.О. (додаток В).

Функціональне призначення кредитної політики не можна переоцінити. Кредитна політика характеризується як загальними, так і специфічними функціями [9, 6]. На підставі дослідження, загальними функціями кредитної політики банку слід розглядати такі:

- комерційна (отримання прибутку банком);
- стимулююча (забезпечення потреб грошового обороту кредитними ресурсами);
- контролююча (оцінка та мінімізація кредитних ризиків).

В свою чергу, специфічними функціями кредитної політики є:

- створення сукупності цілей управління кредитною діяльністю;
- забезпечення узгодженості інтересів різних груп зацікавлених осіб банку (кредиторів та позичальників у першу чергу);
- оптимізація кредитного портфелю банку.

При розробці кредитної політики враховується значна кількість факторів, що впливають на діяльність банку в цілому та кредитування зокрема. Серед науковців, які вивчають формування ефективної кредитної політики банку, існують розбіжності в трактуванні факторів, що мають на безпосередній вплив на таке формування кредитної політики. Таким чином, Савицька Г. В. виділяє фактори, представлені в додатку Г.

Цей перелік та розподіл факторів є досить загальним, що не характеризує всіх особливостей кредитної політики банків. Використання цього переліку факторів можливе лише як основа для побудови повної системи факторів. З позицій управління банком Козменко С. М. виділяє дві основні групи факторів, що впливають на процес створення та реалізації кредитної політики банку:

- макроекономічні (вплив поширюється на всі банки без винятку; банк не може впливати на їх зміну);

- мікроекономічні (фактори, які залежать від самого банку і на які впливає його керівництво) [34]. Тому, на наш погляд, усі фактори слід розділити, залежно від характеру впливу на банк, зовнішні та внутрішні.

Як і будь-який елемент управління, управління формуванням та реалізацією кредитної політики представлено на стратегічному, тактичному та оперативному рівнях і тісно співпрацює з об'єктом кредитної політики - кредитом.

Формування кредитної політики банку починається на стратегічному рівні наглядовою радою банку в рамках своїх функцій та відповідальності перед власниками банку, вкладниками/контрагентами та наглядовими органами банку.

Закон України «Про банки та банківську діяльність» передбачає, що вищим органом управління банку є загальні збори акціонерів, які визначають ключові напрямки діяльності банку, стратегію банку, затверджують річні звіти, вносять зміни та доповнення до статуту банку [48].

Наглядова рада Банку представляє інтереси учасників між засіданнями засідань учасників та здійснює поточний контроль за діяльністю Правління Банку.

Вищим органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію кредитної політики банку на стратегічному рівні, є правління банку - в межах своїх повноважень та відповідальності перед наглядовою радою банку, вкладниками та контрагентами та наглядовими органами банку.

Частина функцій правління банку щодо забезпечення прийняття необхідних управлінських рішень та контролю за їх виконанням у банках передається спеціально створеним колегіальним органам. Відповідно до вимог чинного законодавства України банки зобов'язані створити кредитний комітет як ключовий спеціалізований орган для ефективного управління їх кредитною діяльністю. Структура кредитних комітетів окремого банку визначається індивідуально і залежить від специфіки його діяльності, його регіональної структури та системи делегування повноважень [37].

На тактичному рівні в процесі формування кредитної політики беруть участь працівники відділу управління ризиками та інших структурних підрозділів банку, які є учасниками процесу кредитування.

Контроль за фінансово-господарською діяльністю банку здійснює ревізійна комісія, тобто вона контролює ресурсний потенціал банку при виборі та реалізації кредитної політики.

Комітет з управління активами та пасивами (КУАП) здійснює моніторинг структури активів та пасивів: визначає відповідність строків активів та пасивів, оцінює рівень їх диверсифікації, аналізує результати діяльності основних показників структури балансу. ALCO досліджує основні показники діяльності банку та робить ринкові прогнози, що впливає на процес формування та реалізації кредитної політики.

Іншим комітетом банку, який може брати участь у формуванні кредитної політики, є тарифний комітет, який аналізує вартість послуг та конкурентоспроможність ринку існуючих тарифів, відповідає за політику банку щодо операційних доходів.

Відділ маркетингу розробляє маркетинговий комплекс, щоб представити свій товар, послугу та забезпечити їм конкурентні переваги завдяки ефективному позиціонуванню на ринку.

На операційному рівні відбувається лише процес реалізації кредитної політики. Організаційне забезпечення кредитної політики на цьому рівні різниться залежно від банку, його розміру та конкретної діяльності. Рівень може бути представлений кредитними підрозділами, до яких належать підрозділи кредитного аналізу та контролю тощо [53].

Вивчаючи процес формування та реалізації кредитної політики в банку, слід також зосередити увагу на його інформаційному забезпеченні.

Склад інформаційної бази тісно переплітається з чинниками, що впливають на кредитну політику, які ми визначили вище. Відповідно до вищезазначених факторів, інформаційну базу слід поділити на дві групи: внутрішню та зовнішню. Складові зовнішньої інформації призначені для

надання відповідальним органам банку інформації про стан ринку, стан економіки в цілому.

База даних зовнішньої інформації накопичується шляхом збору даних про контрагентів, процентні ставки, обсяги операцій тощо. Враховуючи фактори нашої кредитної політики, ми вважаємо за доцільне групувати зовнішні джерела інформації з урахуванням їх належності до цих факторів. Виходячи з наведеної інформації, ми можемо виділити основні джерела інформації про стан довкілля, до яких можна віднести: інформацію Верховної Ради України; офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України; інформація з сайтів конкуруючих банків та банків-партнерів; дані різних міністерств та відомств України; інформація Національного банку України; офіційний веб-сайт Асоціації українських банків; веб-сайт Державної податкової адміністрації; Засоби масової інформації; дані міжнародних організацій тощо.

Однією з ключових складових підсистеми інформаційного забезпечення процесу формування та реалізації кредитної політики є регуляторне забезпечення, яке, у свою чергу, також можна поділити на зовнішнє та внутрішнє.

Зовнішня регуляторна підтримка включає закони, положення, інструкції, настанови, листи та інші нормативні акти уповноважених органів, які регулюють діяльність банку і можуть впливати на кредитну діяльність банку.

Для формування якісної та ефективної кредитної політики банку необхідно звернутися до всіх можливих джерел та врахувати всі наявні зовнішні та внутрішні фактори.

Ми вважаємо за доцільне розглянути механізм формування та реалізації кредитної політики з урахуванням стадій цього явища.

Першим етапом та елементом формування кредитної політики можна вважати формулювання загальної стратегії банку. Переважно банки, будучи

стратегічними цілями, ставлять максимізацію прибутку, динамічний розвиток банку за рахунок збільшення обсягу та спектру послуг, що надаються тощо.

Розробка стратегії банку обов'язково повинна переплітатись із такими категоріями як:

- клієнтська база банку;
- витрати та доходи банку;
- ресурсна база банку.

Сформувавши загальну мету банку, необхідно визначити ключові можливості та загрози, породжені зовнішнім середовищем, для їх подальшої оцінки та аналізу. Список факторів для кожного банку буде відрізнятися залежно від обраної стратегії та особливостей банку, але загальний список ми навели вище.

Аналіз зовнішніх впливів - це спосіб вивчення зовнішнього середовища банку для виявлення можливостей та загроз. Для формування кредитної політики банку важливіше не значення цих факторів, а можливості, що надаються для забезпечення реалізації кредитної політики банку, та загрози, що містяться в певних елементах цього середовища.

Таким чином, кредитна політика є одним з найважливіших інструментів запобігання ризикам, з якими стикається банк. Таким чином, вивчаючи суть поняття «кредитна політика банку», ми дійшли висновку, що це структурна та функціональна цілісність взаємопов'язаних елементів (завдань, цілей, принципів, технологій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективну стратегію банку на кредитному ринку. Для формування якісної та ефективної кредитної політики банку необхідно звернутися до всіх можливих джерел та врахувати всі наявні зовнішні та внутрішні фактори.

Всі етапи формування та реалізації кредитної політики тісно взаємопов'язані та є частиною загального механізму формування та реалізації кредитної політики. Сформований нами механізм складається із суб'єктів, об'єкта, етапів, інструментів, цілей формування та реалізації кредитної політики. Ключовими органами формування кредитної політики можна

вважати кредитний комітет, а реалізацією - кредитні департаменти та фронт-офіс банку. Загальна схема формування та реалізації кредитної політики складається з чотирьох основних етапів. Таким чином, кредитна політика створює необхідні загальні передумови для ефективної роботи персоналу кредитного відділу, орієнтуючись на досягнення стратегічних цілей банку.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ПУМБ»

2.1 АНАЛІЗ КРЕДИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ «ПУМБ»

Проаналізуємо кредитну діяльність банку на прикладі АТ «ПУМБ». АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК» було засновано 20 листопада 1991 року. Банк розпочав свою діяльність у квітні 1992 року. Банк надає повний спектр банківських послуг, включаючи залучення депозитів та надання кредитів, інвестування в цінні папери, платіжне обслуговування в Україні та переказ коштів за кордон, операції з обміну валют, випуск та процесінг операцій з платіжними картками.

Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з 2 вересня 1999 року (реєстраційне свідоцтво № 102 від 6 листопада 2012 року), що діє відповідно до Закону України №2740-III «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб». Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує повернення вкладникам депозитів до 200 тисяч гривень на одну особу (у 2018 році - 200 тисяч гривень).

Станом на 31 грудня 2019 року акціонерами Банку є «СКМ ФІНАНС» (92,3% акціонерного капіталу), (Кіпр) (7,7% акціонерного капіталу) (на 31 грудня 2018 року - акціонерами Банку є «СКМ ФІНАНС» (92,2% акціонерного капіталу), (Кіпр) (7,7% акціонерного капіталу) та фізична особа (0,1% акціонерного капіталу).

АТ «ПУМБ» здійснює свою діяльність в Україні. Попри те, що економіка України вважається ринковою, вона продовжує демонструвати певні особливості, властиві економіці, що розвивається. Такі особливості характеризуються, але не обмежуються, низьким рівнем ліквідності на ринках

капіталу, високою інфляцією та значним дефіцитом балансу державних фінансів та зовнішньої торгівлі.

На основі річної звітності банку, проаналізуємо динаміку обсягу та структури активів (таблиці 2.1 та 2.2 відповідно).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягу активів АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр. станом на 31.12, тис. грн

Активи	2017	2018	2019	Відхилення			
				Абсолютне, тис. грн		Відносне, %	
				2019/2018	2018/2017	2019/2018	2018/2017
Грошові кошти та їх еквіваленти	8825630	9040607	9671645	631038	214977	7	2
Заборгованість інших банків	1568255	1440447	1067864	-372583	-127808	-35	-9
Цінні папери, які оцін. за справ. вартістю через приб. та збиток	162887	93200	39311	-53889	-69687	-137	-75
Цінні папери, які оцін. за справ. варт. через ін. сукуп. дох.	10233489	9360514	8890820	-469694	-872975	-5	-9
Кредити клієнтам	25427064	27244297	32886479	5642182	1817233	17	7
Інші активи	699503	631513	658445	26932	-67990	4	-11
Основні засоби	1253795	1415623	1583991	168368	161828	11	11
Інвест. власність	149347	71876	94309	22433	-77471	24	-108
Нематеріал. активи	300003	320632	279641	-40991	20629	-15	6
Право користування активами	-	246482	264713	18231	-	7	-
Всього	46463794	49865191	55437218	5572027	3401397	10	7

*складено автором на основі [49,51,52]

У таблиці 2.1 бачимо, що порівняно впродовж 2017-2019 рр. відбувається стабільне зростання обсягу активів. Дана тенденція відбувається за рахунок приросту грошових коштів та їх еквівалентів, кредитів наданих

клієнтам, інших активів та інвестиційній власності. Таким чином станом на 31.12.2019 у порівнянні з 2018 роком обсяг активів зріс на 10%.

Таблиця 2.2

Динаміка структури активів АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр. станом на 31.12, тис. грн

Активи	Частка статей,%			Відхилення частки, %	
	2017	2018	2019	2019-2018	2018-2017
Грошові кошти та їх еквіваленти	19	18	17	-1	-1
Заборгованість інших банків	3	3	2	-1	0
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через прибуток та збиток	0	0	0	0	0
Цінні папери, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	22	19	16	-3	-3
Кредити клієнтам	55	55	59	5	0
Інші активи	2	1	1	0	0
Основні засоби	3	3	3	0	0
Інвестиційна власність	0	0	0	0	0
Нематеріальні активи	1	1	1	0	0
Право користування активами	-	0	0	0	-
Всього	100	100	100	-	-

*складено автором на основі [49,51,52]

Проаналізувавши таблицю 2.2, можна зробити висновок, що основну частку в активах банку «ПУМБ» займають кредити клієнтам, та вага у частці зросла на 5% у 2019 році, порівняно з 2018 та 2017 рр. Крім цього вагому роль має стаття «Грошові кошти та їх еквіваленти», та помітно, що відбувається незначне щорічне зменшення обсягів даної статті активів на 1%.

Так як стаття «Кредити клієнтам» займає найбільшу частку, для подальшого аналізу кредитної політики пропонуємо проаналізувати динаміку обсягу та структури кредитного портфелю АТ «ПУМБ» за останні роки (таблиці 2.3 та 2.4 відповідно).

Таблиця 2.3

**Динаміка обсягу кредитного портфеля АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.
станом на 31.12, тис. грн**

Показники	2017	2018	2019	Відхилення			
				Абсолют., тис. грн		Відносне, %	
				2019/2018	2018/2017	2019/2018	2018/2017
Кредити корпоративним клієнтам	253246 87	249379 42	247462 11	-191731	-386745	-1	-2
Фін. лізинг	-	116410	611334	494924	-	81	-
Очікувані кредитні збитки	550137 5	614642 2	415946 3	1986959	-645047	-48	10
Всього кредитів корп. клієнтам	198233 12	189079 30	211980 82	2290152	-915382	11	-5
Всього кредитів фіз. особам, з них:	560375 2	833636 7	116883 97	3352030	2732615	29	33
- Споживчі кредити	480444 4	701890 2	760675 8	587856	2214458	8	32
- Кред. картки та овердрафти	116398 0	338304 8	663551 1	3252463	2219068	49	66
- Іпотечне кредитування	129546	100262 3	803516	-199107	873077	-25	87
- Автокредитування	175095 1	157644	143674	-13970	1593307	-10	-1011
- Очікувані кред. збитки	224516 9	322585 0	350106 2	-275212	-980681	8	30
Всього кред. клієнтам	254270 64	272442 97	328863 67	5642070	1817233	17	7

*складено автором на основі [49,51,52]

Проаналізувавши таблицю 2.3 бачимо, що порівняно з 2017 р. у 2018 р. помітне стабільне зростання обсягу кредитів клієнтам на 7%, а у 2019 р., порівняно з 2018 р. – зростання на 17%. Це свідчить про те, що з 2018 до 2019 року банк вдосконалив проведення кредитної політики банку та розширив обсяг кредитного портфелю. Це відбулось за рахунок створення фінансового лізингу, постійного зростання обсягу наданих споживчих кредитів і кредитних карток та овердрафтів. Та разом з цим з кожним роком зменшується кількість

наданих кредитів корпоративним особам, а також порівняно з 2018 роком, у 2019 р. помітне зниження обсягів іпотечного кредитування та автокредитування. Це свідчить про те, що кредитна політика АТ «ПУМБ» за останні роки більше розвивається у роздрібному бізнесі, так як кількість наданих кредитів корпоративним особам у 2019 р., порівняно з 2018 р., зросла на 11%, а кількість кредитів фізичним особам за той же період – на 29%.

Та для того, щоб переконатись, що найбільше впливає на формування активів у статті «Кредити клієнтам» пропонуємо розглянути структуру кредитного портфеля АТ «ПУМБ» (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка структури кредитного портфеля АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр.
станом на 31.12, тис. грн**

Показники	Частка статей, %			Відхилення частки, %	
	2017	2018	2019	2018-2017	2019-2018
Кредити корпоративним клієнтам	100	92	75	-8	-16
Фінансовий лізинг	-	0	2	-	1
Очікувані кредитні збитки	-22	-23	-13	-1	10
Всього кредитів корпоративним клієнтам	78	69	64	-9	-5
Кредити фіз. особам, з них:	22	31	36	9	5
- Споживчі кредити	19	26	23	7	-3
- Кредитні картки та овердрафти	5	12	20	8	8
- Іпотечне кредитування	1	4	2	3	-1
- Автокредитування	7	1	0	-6	0
- Очікувані кред. збитки	-9	-12	-11	-3	1
Всього кредитів клієнтам	100	100	100	-	-

*складено автором на основі [49,51,52]

З таблиці 2.4 помітно, що з кожним роком частка кредитів корпоративним клієнтам зменшується: якщо ще у 2017 р. вона складала 78%, то вже у 2019 р. – 64%. А в той же проміжок часу частка кредитів фізичним особам зростає з 22% у 2017 р. до 36% у 2019 р. Це свідчить про те, що банк

почав більше вкладати активів у роздрібний бізнес, і зменшувати обсяги корпоративного бізнесу, при цьому все ж станом на 31.12.2019 р. основна частка кредитного портфелю припадає на корпоративний бізнес – 64%.

Крім того, АТ «ПУМБ» надає кредити у різних галузях економіки. Пропонуємо розглянути динаміку та структуру кредитів за галузями економіки (таблиці 2.5 та 2.6 відповідно) з метою подальшого аналізу та визначення основних напрямів кредитування банком.

Таблиця 2.5

**Динаміка обсягу наданих кредитів за галузями економіки АТ «ПУМБ»
за 2017-2018 рр. станом на 31.12, тис. грн**

Показники	2017	2018	2019	Відхилення			
				Абсолют., тис. грн		Відносне, %	
				2019/2018	2018/2017	2019/2018	2018/2017
Фізичні особи	784892 1	115622 17	151894 59	3627242	3713296	24	32
Торгівля та агентські послуги	668225 5	692948 1	653522 8	-394253	247226	-6	4
Харчова промисл. та с/г	387726 0	448405 1	519270 2	708651	606791	14	14
Будівництво та нерухомість	491450 4	529349 5	379214 5	- 1501350	378991	-40	7
Машинобудування	241362 8	231061 2	236734 0	56728	-103016	2	-4
Небанківські фін. установи	139467 5	133670 4	205762 0	720916	-57971	35	-4
Гірничовидобувна галузь та енергетика	166314 2	959522	192796 6	968444	-703620	50	-73
Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	208707	117603 3	172902 7	552994	967326	32	82
Металургія	191989 6	507521	515169	7648	- 1412375	1	-278

Продовження табл. 2.5

Переробка деревини	767816	929239	472853	-456386	161423	-97	17
Хімічна галузь	233378	360739	374082	13343	127361	4	35
Інше	1249426	766955	393413	-373542	-482471	-95	-63
Всього кредитів клієнтам до вирахування резерву під очікувані кредитні збитки	33173608	36616569	40547004	3930435	3442961	10	9

*складено автором на основі [49,51,52]

Відповідно до табл. 2.5 помітно, що кредитів, наданих фізичним особам у 2018 р., порівняно з 2017 р. зросло на 32%, а у 2019 р., порівняно з 2018, зросло ще на 24%. Така тенденція свідчить про те, що банк розвиває напрям кредитування фізичних осіб та розширює кредитний портфель для цієї галузі економіки.

Кредитів на торгівлю та агентські послуги у 2018 р. зросло на 4%, в порівнянні з 2017р., а от у 2019 р. відбулось зменшення на 6%. Надані кредити у харчовій промисловості та сількому господарстві з року в рік збільшуються на 14%. А на будівництво та нерухомість у 2019 р. видали на 40% менше кредитів, ніж за той самий період 2018 р. Також помітне зростання обсягу наданих кредитів було в галузях машинобудування (+2%), небанківські фінансові установи (+35%), гірничо-видобувна галузь та енергетика (+50%), транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура (+32%), металургія (+1%), хімічна галузь (+4%). Разом з тим зменшився обсяг виданих кредитів на переробку деревини (-97%). Крім цього спостерігається щорічне зменшення кредитування інших галузей економіки (-63% у 2018 році та -95% у 2019 році). Тобто можна зробити висновок, що банк виділив основні сфери для кредитування, та мінімізує кредитацію інших галузей економіки.

Для того, щоб проаналізувати, яку галузь економіки АТ «ПУМБ» кредитує найбільше, розглянемо структуру кредитів за галузями економіки (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

**Динаміка структури кредитів за галузями економіки АТ «ПУМБ» за
2017-2019 рр. станом на 31.12, тис. грн**

Показники	Частка кредитів			Відхилення частки	
	2017	2018	2019	2019-2018	2018-2017
Фізичні особи	24	32	37	6	8
Торгівля та агентські послуги	20	19	16	-3	-1
Харчова промисловість та с/г	12	12	13	1	1
Будівництво та нерухомість	15	14	9	-5	0
Машинобудування	7	6	6	0	-1
Небанківські фін. установи	4	4	5	1	-1
Гірничо-видобувна галузь та енергетика	5	3	5	2	-2
Транспорт, послуги зв'язку та інфраструктура	1	3	4	1	3
Металургія	6	1	1	0	-4
Переробка деревини	2	3	1	-1	0
Хімічна галузь	1	1	1	0	0
Інше	4	2	1	-1	-2
Всього кредитів клієнтам до вирахування резерву під очікувані кредитні збитки	100	100	100	-	-

*складено автором на основі [49,51,52]

У табл. 2.6 відображено, що найвищу частку кредитів за галузями економіки у АТ «ПУМБ» складають кредити надані фізичним особам. Крім цього ми бачимо, що частка даного виду кредитів з кожним роком все більше зростає: з 24% від загального обсягу наданих кредитів у 2017 р. до 37% у 2019 р. на другому місці знаходяться кредити у галузі торгівлі та агентських послуг. Та за останні роки спостерігається тенденція зменшення частки даної статті (з 20% у 2017 р. до 16% від загальної кількості наданих кредитів у 2019 р.). тим не менше станом на 31.12.2019 дана галузь займає 16% серед усіх наданих кредитів банком. На третьому місці у АТ «ПУМБ» кредитування харчової промисловості та сільського господарства. У 2017 р. та 2018 р. дана галузь займала 12% від загальної кількості наданих кредитів, коли за той же період 2019 року відбувся незначний приріст у +1%. Ці 3 основні види галузі

економіки у 2019 р. займали 66% у формуванні кредитного портфелю. Інші галузі розділяють між собою 34%.

Що стосується банківської системи України, то на початок 2019 року залишки позик, наданих резидентам українськими банками, становили 815 142 млн грн, що на 1,7% більше в річному вимірі. Динаміка кредитування в посткризовий період представлена на рис. 2.1.

У 2019 році банки продовжують збільшувати кредитування. Основними позичальниками залишаються нефінансові корпорації. Так, станом на 2019 рік залишки позик у секторі нефінансових корпорацій за рік зросли на 5,9%, частка яких становить 74,3%. Найбільше збільшився залишок позик на один-п'ять років у національній валюті.

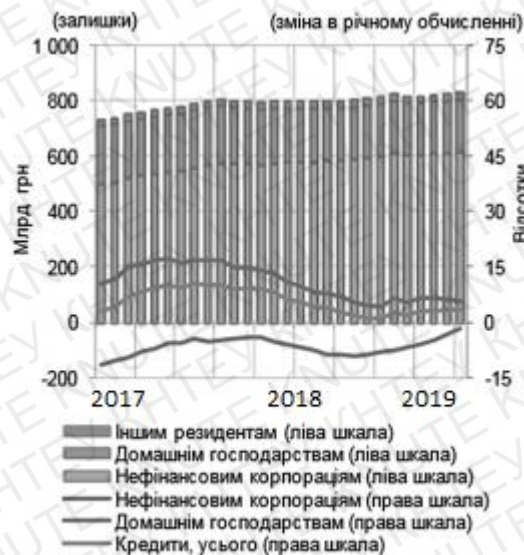

Рис. 2.1 Структура і динаміка кредитів, наданих резидентам, за секторами економіки

* Складено автором за офіційними даними Національного банку України [9]

Залишки за кредитами домогосподарствам у цілому за рік зменшилися на 1.9%, у тому числі за позиками понад п'ять років - на 15.6% і, навпаки, залишки за короткостроковими позиками збільшилися на 30.6% [9]. Аналітики зазначають, що довгострокові позики є головним рушієм економічного розвитку та показником довіри банківських установ до позичальників.

2.2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ПУМБ»

Тип кредитної політики банку характеризує принципові підходи до її здійснення з позиції співвідношення рівня дохідності та ризику кредитної діяльності банку. Виділяють три принципових типи кредитної політики банку: консервативний, поміркований та агресивний.

Консервативний тип кредитної політики банку спрямований на мінімізацію кредитного ризику. Така мінімізація розглядається як пріоритетна мета в здійсненні його кредитної діяльності. Орієнтуючись на даний тип кредитної політики, банк не намагається отримувати високі доходи за рахунок значного розширення обсягів кредитної діяльності. Механізмом реалізації даної політики є жорсткі критерії оцінки кредитоспроможності позичальників; мінімізація строків надання кредитів та їх обсягів; жорсткі умови надання кредиту та підвищення його вартості; використання жорстких процедур ліквідації проблемної заборгованості.

Поміркований тип кредитної політики характеризує типові умови її здійснення відповідно до загальноприйнятої банківської практики та орієнтується на середній рівень кредитного ризику.

Агресивний тип кредитної політики за пріоритетну мету кредитної діяльності ставить максимізацію прибутку за рахунок розширення обсягів кредитної діяльності, не враховуючи високий рівень кредитного ризику, що супроводжує ці операції. Механізмом реалізації політики такого типу є надання кредитів більш ризиковим категоріям позичальників; збільшення строків надання кредитів та їх розмірів; зниження вартості кредиту до мінімально можливого рівня; надання позичальникам можливості пролонгації кредиту.

Показник кредитної активності визначається співвідношенням наданих кредитів банком до загальних активів та використовується для визначення

типу кредитної політики банку. При його значенні менше 65% - кредитна політика визначається як консервативна, при 65-75% - помірна, і при 75% та вище – агресивна [53].

В умовах конкурентного середовища є необхідність дослідження концентрації кредитних портфелів у банківській системі України та оцінки їхньої сконцентрованості за часткою в активах.

Проведемо аналіз сконцентрованості кредитного портфеля за часткою в активах на прикладі АТ «ПУМБ». А також розглянемо, яку кредитну політику використовував банк у посткризовий період 2015-2019 рр.. (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Визначення коефіцієнту активності АТ «ПУМБ» 2015-2019 рр., станом на 31.12

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Загальний обсяг активів, млн грн	37644,1	44552,6	46463,8	49865,1	55437,2
Кредити клієнтам, млн грн	26287,6	24755,7	25427,1	27244,3	32886,5
Коефіцієнт активності	69,83	55,57	54,72	54,64	59,32

*складено автором на основі [49,51,52]

Отже, на основі таблиці 2.7, можна зробити висновок, що з кожним роком обсяг активів збільшувався, що свідчить про стабільність банку та його розвиток. При цьому обсяг кредитів у 2016 році, порівняно з 2015 роком, впав на 5,83% (табл. 2.8). Тобто частку активів банк спрямував на формування наявних для продажу цінних паперів. При цьому з 2017 року спостерігається постійне зростання обсягу кредитного портфеля банку практично на такому ж рівні, що й активів. Це свідчить про стабілізацію та поступове відновлення системи кредитування банком та залучення більше активів.

У 2015 році кредитна політика АТ «ПУМБ» була помірною, а після впливу фінансової кризи стала консервативною, тобто банк не намагався отримувати максимальних доходів від значного розширення обсягів кредитної діяльності. При цьому так як коефіцієнт активності з 2016 року виріс до 59%

2019 року, можна зробити висновок, що кредитна політика АТ «ПУМБ» стрімко рухається до помірної.

Таблиця 2.8

**Абсолютна та відносна зміна обсягу активів та кредитів клієнтам АТ
«ПУМБ» 2015-2019 рр.**

Показники	Відхилення							
	Абсолютне, млн грн				Відносне, %			
	2016 / 2015	2017 / 2016	2018 / 2017	2019 / 2018	2016 / 2015	2017 / 2016	2018 / 2017	2019 / 2018
Загальний обсяг активів	6908,5	1911,2	3401,3	5572,1	18,35	4,29	7,32	11,17
Кредити клієнтам	-1531,9	671,36	1817,24	5642,2	-5,83	2,71	7,15	20,71
Коефіцієнт активності	-14,27	-0,84	-0,09	4,69	- 20,43	- 1,51	- 0,16	8,58

*складено автором на основі [49,51,52]

Стосовно банківської системи України, то ситуація дещо відрізняється (табл. 2.9) [54]. Коефіцієнт активності по виданих кредитах банками з 2015 по 2018 рр. коливається від 78 до 82 %, що свідчить про агресивну кредитну політику. При цьому у 2019 році даний показник зменшився до 69,16%, тобто кредитна політика банківської системи стала помірною. Це означає, що банківська система почала орієнтуватися на середній рівень кредитного ризику, та стала більш стабільною.

Таблиця 2.9

**Визначення коефіцієнту активності банків України 2015-2019 рр., станом
на 31.12**

Показники	2015	2016	2017	2018	2019
Загальний обсяг активів, млн грн	1 254 385	1 256 299	1 336 358	1 360 764	1 494 460
Кредити клієнтам, млн грн	1 009 768	1 005 923	1 042 798	1 118 618	1 033 539
Коефіцієнт активності, %	80,5	80,07	78,03	82,21	69,16

*складено автором на основі [49,51,52]

Загальний обсяг активів з кожним роком збільшується, при цьому наданих кредитів клієнтам у 2016 році, порівняно з 2015 роком зменшилось за рахунок неплатоспроможності клієнтів та зменшення кількості діючих банків на території України. З 2016 року кількість виданих кредитів банками збільшувалась до 2018 року, після чого помітний спад кредитування у 2019 році (на 7,61% менше, ніж за той самий період 2018 року) (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Абсолютна та відносна зміна обсягу активів та кредитів клієнтам,
виданих банками України 2015-2019 рр.**

Показники	Відхилення							
	Абсолютне				Відносне, %			
	2016 / 2015	2017 / 2016	2018 / 2017	2019 / 2018	2016 / 2015	2017 / 2016	2018 / 2017	2019 / 2018
Загальний обсяг активів, млн грн	1914	80059	24406	133696	0,15	6,37	1,83	9,83
Кредити клієнтам, млн грн	-3845	36875	75820	-85079	-0,38	3,67	7,27	-7,61
Коефіцієнт активності, %	-0,43	-2,04	4,17	-13,05	-0,53	-2,54	5,35	-15,87

*складено автором на основі [39]

Аналізуючи показники сконцентрованості кредитного портфеля за часткою в активах потрібно звернути увагу на кількість діючих банків за кожен рік, так як починаючи з 2015 року кількість банків скорочувалась (табл. 2.11) [54]. Зважаючи на те, що у 2016 році працюючих банків стало на 21 менше, ніж у 2015 році, відповідно і кількість наданих клієнтам кредитів спочатку зменшилась. При тому, коли в банківській системі України залишились стійкі банки, то починаючи з 2016 до 2018 рр., незважаючи на те, що кількість банків продовжувала зменшуватись, кредитний портфель став збільшуватись. Це свідчить про правильне використання активів банками та ефективний підхід до визначення кредитоспроможності позичальників.

Таблиця 2.11

Кількість банків України за 2015-2019 рр., станом на 31.12

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	Абсолютне відхилення			
						2016 / 2015	2017 / 2016	2018 / 2017	2019 / 2018
Кількість банків	117	96	82	77	75	-21	-14	-5	-2
з них з іноземним капіталом	41	38	38	37	35	-3	0	-1	-2
у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	23	23	0	1	5	0

*складено автором на основі [54]

На даний час банківська система України поступово виходить з кризового стану: відбувалось її очищення від неплатоспроможних банків, зростає прибутковість, підвищується рівень капіталізації, з боку регулятора спрощено процедури докапіталізації та реорганізації банків, запроваджено новий інструмент підтримки ліквідності банків, запроваджено нові вимоги до розрахунку банками кредитного ризику тощо. В той же час якість кредитного портфеля починає поліпшуватися. Так, за оцінками НБУ, пікові значення частки проблемних кредитів у портфелях банків уже пройдено. Макроекономічна стабілізація та поступове відновлення доходів і прибутків підприємств закладають передумови для поступового відновлення якості кредитного портфеля банків. Помірний поштовх до поліпшення якості корпоративного кредитного портфеля надав Закон України “Про фінансову реструктуризацію”, який дає можливість банкам та позичальникам у короткі терміни проводити реструктуризацію грошових зобов’язань [9]. Збільшенню обсягів кредитування та поліпшенню якості кредитного портфелю банків сприятиме: зростання величини регулятивного капіталу банків, підвищення кваліфікації банківського персоналу, від якого залежить якісна оцінка кредитного ризику, формування достатніх резервів для покриття можливих збитків, додержання нормативів Національного банку України, створення

нових банківських продуктів та більш вигідних умов щодо кредитування порівняно з конкурентами.

Крім цього, пропонуємо визнати ефективність кредитної політики АТ «ПУМБ» шляхом аналізу процентних доходів за останні роки (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Динаміка процентних доходів АТ «ПУМБ» за 2017-2019 рр. станом на 31.12, тис. грн

Показники	2017	2018	2019	Відхилення			
				Абсолют., тис. грн		Відносне, %	
				2018/2017	2019/2018	2018/2017	2019/2018
Процентні доходи, розраховані з використанням ефективної процентної ставки	514600 5	632463 2	766295 1	1178627	1338319	19	17
Інші процентні доходи	32082	40922	119009	8840	78087	22	66
Процентні витрати	- 215344 8	- 245147 9	- 249118 7	-298031	-39708	12	2
Чисті процентні доходи	302463 9	391407 5	529077 3	889436	1376698	23	26

*складено автором на основі [49,51,52]

У таблиці 2.12 відображено, що у 2018 р. та 2019 р. відбувається стабільний приріст на 17-19% процентних доходів, розрахованих з використанням ефективної процентної ставки. Крім цього чисті процентні доходи АТ «ПУМБ» зростають у 2018 р та у 2019 р. на 23% та 26% відповідно. Це свідчить про те, що банк ефективно розподіляє ресурс, з допомогою якого вдається отримати максильний дохід.

Діагностика кредитних операцій банку з точки зору ступеня ризику, безпеки та прибутковості є основою аналізу якості активів, ефективності кредитної політики, що, в свою чергу, є важливим фактором при визначенні рейтингу банку.

Кредитний портфель банку містить сукупну балансову вартість усіх позик, включаючи прострочені, продовжені та сумнівні виплати.

Ефективність кредитної політики оцініть за допомогою коефіцієнтного аналізу, у тому числі дохідності, прибутковості, ризиковості, частки непрацюючих кредитів тощо.

Згідно з інформацією Національного банку України у III кварталі позитивна динаміка основних показників діяльності банків почала відновлюватися після стрімкого розгортання кризи навесні. Чистий кредитний портфель зростав у корпоративному та роздрібному сегментах. Вперше за багато років іпотечні кредити зростали вищими темпами ніж споживчі. Кошти фізичних осіб на рахунках у банках зростали повільніше, ніж у попередньому кварталі, оскільки збільшилися споживчі витрати. Приріст вкладів відбувся переважно за рахунок припливу коштів на вимогу. Помітне зростання вкладень у державні цінні папери банками свідчило про достатню ліквідність сектору. Фінансовий результат банків був очікувано нижчим, ніж торік, проте відновилося зростання процентних та комісійних доходів. Головним фактором зниження прибутку було формування резервів під очікувані збитки. Очікується, що сектор закінчить рік з прибутком.

Протягом III кварталу один банк було визнано неплатоспроможним та ліквідовано. Наприкінці вересня було 74 платоспроможні банки. Частка держбанків, включаючи Приватбанк скоротилася за квартал у чистих активах на 0.7 в. п. до 53.5%, а у депозитах населення – на 0.5 в. п. до 60.6%. Частка чистих активів найбільших двадцяти банків зросла на 0.1 в. п. до 92.1%.

Чисті активи сектору зросли за III квартал на 7.6% до 1.71 трлн грн¹, а за фіксованим на початок кварталу курсом гривні – на 5.4%. Дві третини приросту забезпечило зростання міжбанківських активів, включаючи коррахунки в НБУ, а також вкладень у державні цінні папери. Найпомітніше зросли міжбанківські активи в іноземній валюті (+11.7% кв/кв у дол. еквіваленті). Обсяг ОВДП зріс на 4.8%, а депозитних сертифікатів НБУ – на 17.0%. Частка кредитів клієнтів в активах знизилася на 0.9 в. п. до 33.7%. Кредитний портфель у III кварталі поступово зростав. Чисті гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли за квартал на 3.0%, хоча все ще були

нижчими на 6.0% порівняно з вереснем минулого року. Найактивнішими були іноземні (+10.4% кв/кв) та приватні банки (+9.5% кв/кв). Валютні кредити в доларовому еквіваленті зросли на 1.1% за квартал, проте були меншими на 8.1% р/р. Темпи зростання чистих гривневих кредитів фізособам і далі знижувалися – до 8.8%1 р/р наприкінці вересня, порівняно з 26.9%1 р/р у березні та +13.1%1 р/р у червні. У III кварталі вперше за останні роки чисті гривневі кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості (+6.9% кв/кв) зростали швидше за портфель в цілому (+3.9% кв/кв). У банках, що були платоспроможними на кінець вересня 2020 року. З урахуванням переоцінки. Частка непрацюючих кредитів скоротилася за квартал на 2.9 в. п. до 45.6%3 кредитного портфеля. Головним чинником було списання з балансів повністю зарезервованої заборгованості, за якою банки не очікують надходжень, відповідно до встановлених НБУ правил. Найактивнішими в цьому були держбанки.

Чисті активи сектору зросли в III кварталі на 7.6%, за фіксованим на початок кварталу обмінним курсом – на 5.4%. Найпомітніше зросли міжбанківські активи в іноземній валюті – на 11.7% у дол. екв.

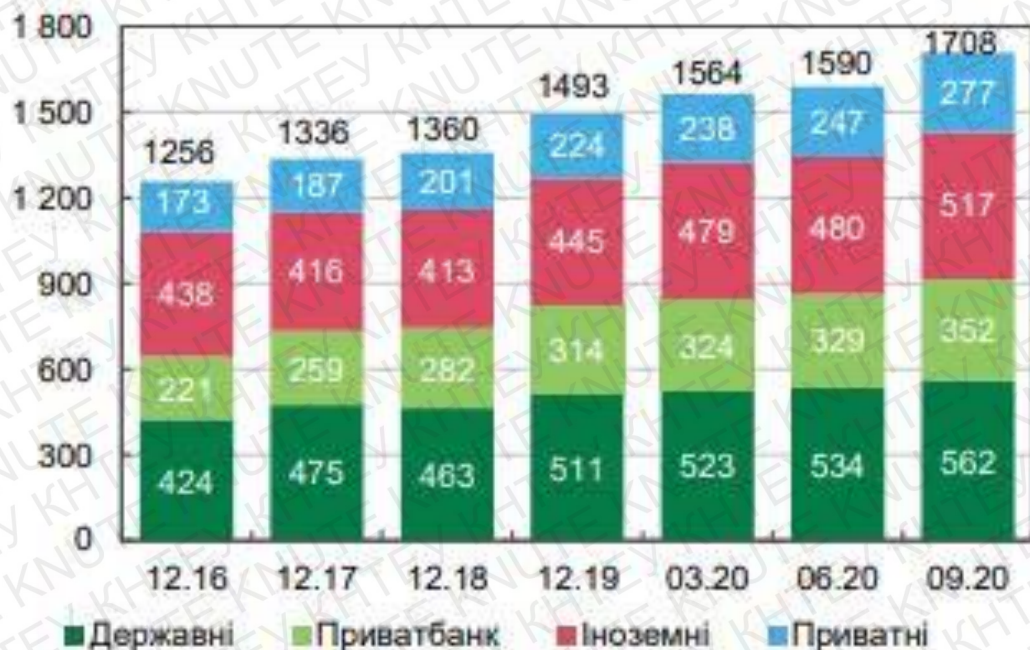

Рис. 2.2 Чисті активи за групами банків

У III кварталі зобов'язання банків зросли на 7.7%. Суттєво зросли обсяги коштів суб'єктів господарювання через значні надходження до компаній газотранспортної та енергетичної галузі. Також обсяги зобов'язань банків перед НБУ виросли більш, ніж у двічі.

АТ «ПУМБ» здійснює свою діяльність в Україні. Попри те, що економіка України вважається ринковою, вона продовжує демонструвати певні особливості, властиві економіці, що розвивається. Такі особливості характеризуються, але не обмежуються, низьким рівнем ліквідності на ринках капіталу, високою інфляцією та значним дефіцитом балансу державних фінансів та зовнішньої торгівлі.

6 вересня 2019 року та 27 вересня 2019 року міжнародні рейтингові агенції Ріісіт та ЗіапсІагІ&Роог'з, відповідно, підвищили суверенний рейтинг України до рівня В. Агенції відзначили суттєве покращення макроекономічної ситуації, відповідальну фіскальну та бюджетну політику, а також появу «вікна можливостей» для здійснення економічних реформ.

Банки України достатньо капіталізовані та прибуткові в поточних макроекономічних умовах. Стійкість сектору до системних ризиків також зростає. Показники діяльності банківської системи поліпшуються: зростає обсяг кредитного портфеля, його якість покращується, відрахування до резервів найнижчі за більш як десятиліття, банки високоприбуткові. Тому адекватність капіталу банківської системи значно вища від мінімальних нормативів.

Керівництво стежить за станом розвитку поточної ситуації і вживає заходів, за необхідності, для мінімізації будь-яких негативних наслідків наскільки це можливо. Подальший негативний розвиток подій у політичних, макроекономічних умовах та/або умовах зовнішньої торгівлі може і далі негативно впливати на фінансовий стан та результати діяльності Банку у такий спосіб, що наразі не може бути визначений.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ПУМБ» В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

3.1. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРЕДИТНУ ПОЛІТИКУ БАНКУ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Найважливішим елементом комерційного банку виступає кредитна політика. І з цього процес кредитування перебуває під особливим контролем. Кредитна система безпосередньо пов'язана між собою. А якщо йде порушення одного елемента в цій системі, то відбувається збій в роботі кредитної діяльності. А в слідстві це призводить до недбалої роботи або збитків банку від даного виду діяльності.

Існують зовнішні і внутрішньо чинники, які впливають на кредитну політику певного банку.

- Зовнішні фактори:
  - Економічні та політичні умови;
  - Певний рівень розвитку банківської законодавчої системи;
  - Стан міжбанківської конкуренції;
  - Показник розвитку банківських комплексів.

До політичних та економічних умов можна віднести ймовірність виникнення нестабільної ситуації, що може:

- Сприяти відтоку капіталу в зарубіжні країни
- Стримувати сферу кредитування банків.

Економічна ситуація грає дуже важливу роль на розвиток банківської діяльності. У період кризи відбувається наступне:

- Попит на кредит зростає;
- Збільшується ризик неповернення

- Погіршується кредитоспроможність позичальників;
- Як правило, будь-яка кризу супроводжує інфляція, яка зменшує довгострокові кредитні вкладення.
- Відбувається відтік позичкового капіталу з виробничої сфери в сферу дрібної торгівлі і посередницьких операцій.

Усередині країни складаються економічні умови під впливом:

- Податкової політики даної держави (банківський податок на прибуток в даний час значніше вище, ніж податок на прибуток підприємств);
- Центральний банк пред'являє певні вимоги до власного капіталу банків, такі як норм резервування (наприклад, банки не мають право залишати у себе 20% залучених коштів для подальшого розвитку кредитних операцій);
- У діловій сфері теж все не так-то просто. Є певні звичаї, національні традиції і певні уявлення про правила ведення бізнесу.

Рівень розвитку банківської законодавчої системи. Законодавча база має велике значення впливає на кредитну політику банків. Правила банківської діяльності в цілому визначає банківське законодавство. При виконання даних правил забезпечується захист, як кредиторів так і інвесторів. Банківська законодавча система є окремою сферою російського законодавства. Вона включає в себе систему певних нормативно-правових актів, які керують банківською діяльністю.

Найголовнішим фактором глобалізації кредитної діяльності виступає міжбанківська конкуренція. На її загострення впливають такі чинники:

- Удосконалення якості банківських послуг;
- розширення банківських операцій;

Виділимо внутрішні фактори впливу на кредитну політику банку:

- Ресурсна складова банку, а так само структура таких ресурсів;
- Ліквідність кредитної організації;

- Профіль банку;
- Наявність кваліфікованих фахівців.

Ресурсна складова банку і її структура в ринковій економіці для комерційного банку відіграють величезну роль. Вони є необхідним елементом для банку. База створюється за рахунок залучення вільних грошових коштів від фізичних і юридичних осіб.

Подальше розміщення проводиться від свого імені на певних умовах:

- Платності;
- Зворотності;
- Терміновості.

В даному випадку комерційний банк буде здійснювати свої операції безпосередньо в межах наявної у даного банку ресурсної бази. Отже, варто сказати, що ті ресурси, які має банк, можуть використовуватися в короткостроковому характері, але вони практично не можуть використовуватися для довгострокових фінансових вкладень. Звідси випливає, що масштаби і напрямки комерційного банку безпосередньо залежить від обсягу і якісного складу засобів, якими він володіє.

Актуальними проблемами в роботі банку є, удосконалення структури і забезпечення стабільного розвитку ресурсної складової банку. Під ресурсами комерційного банку розуміється власний капітал, а так само засоби, залучені від фізичних і юридичних осіб в ході проведення певних пасивних операцій і які застосовують для здійснення певної кількості активних операцій.

Ресурсна складова комерційного банку поділяється на 2 основні групи:

- Залучені кошти банку;
- Власний капітал банку.

Залученими коштами є кошти, які вважаються тимчасовими для банку.

Власний капітал, несе в собі кошти, що належать саме комерційному банку на весь період його діяльності.

Кредитна політика багато в чому залежить від обороту коштів банку, тобто від виконання короткострокових зобов'язань перед фізичними та юридичними особами, які в свою чергу зберігають свої кошти на рахунках банківської установи.

Найсуттєвіший фактор впливу на кредитну політику банку є проблема невчасного повернення позик, зростання безнадійної кредитної заборгованості. Без вжиття кардинальних заходів щодо виправлення ситуації з поверненням кредитів посилюється загроза втрати ліквідності банківською системою України. Серед заходів загальнодержавного масштабу НБУ передбачає надання прямої дії Закону України «Про заставу майна» і спрощення процедури реалізації заставленого майна, введення єдиного реєстру такого майна, створення резервів покриття кредитних ризиків і фондів страхування вкладів громадян, якнайшвидше прийняття Закону України «Про кредит», проект якого вже підготовлений спеціалістами НБУ.

В умовах зростання сум неповернених кредитів посилюється значення контролю з боку банку за чітким виконанням умов кредитного договору. Першочергового значення тут набуває своєчасність сплати боржником чергових процентів і встановленої частини погашення основного боргу.

Щоб уникнути проблемних кредитів, банку, перш за все необхідно звернути увагу на досконалість вивчення якості кредитного портфелю і кваліфікацію своїх працівників, що проводять цю оцінку.

Якщо ж попередження проблемного кредиту не вдалося і є загроза негативного його впливу на дохідність, банк повинен терміново вжити заходів щодо забезпечення негайного й повного погашення позики. Як показує практика, добрий ефект дає розроблення спільно з боржником плану дій для відновлення фінансової стійкості підприємства й подолання вад у його діяльності.

Якщо застосовані заходи неефективні, то банк повинен забезпечити задоволення своїх інтересів, вимагаючи погашення боргу за рішенням судових органів. Може знадобитися й продаж застави, подання претензій до гаранта тощо.

Але першочергове завдання банку – попередити виникнення небажаних видів кредитів, підвищити частку строкових, стандартних кредитів і скоротити до мінімуму або зовсім уникнути пролонгованих, прострочених, безнадійних, небезпечних, сумнівних кредитів.

В умовах становлення банківської конкуренції все більшого значення в попередженні виникнення кредитів проблемних видів набирають маркетингові методи її забезпечення або співробітництво із спеціалізованими маркетинговими фірмами. Важливо налагодити й взаємовигідну партнерську роботу зі страховими компаніями. Зазначені заходи здатні мінімізувати вплив проблемних кредитів на банківську дохідність.

Враховуючи викладене, з метою удосконалення практики кредитних взаємовідносин з клієнтами в умовах підвищення кредитного ризику та забезпечення надійного захисту інтересів банку, можна вважати за необхідне посилити вимоги щодо правомірності прийняття рішень по видачі кредитів та оперативність прийняття рішень по видачі кредитів та оперативність прийняття заходів по їх погашенню, а саме:

- забезпечити юридично грамотне оформлення кредитних угод і угод по заставі з високим рейтингом позичальників та розширенням і захистом в них прав банку, як заставодержателя і кредитора. Вимагати від позичальника представлення акту останньої аудиторської перевірки;
- проводити обов'язкове страхування переданих в заставу цінностей з передбаченням, що заставодержатель має право отримати страхову компенсацію, в підтвердження цього вимагати надання страхових полісів;

- вимагати від позичальників підтвердження наявності і достатності переданого банку забезпечення, враховувати проведену переоцінку, його оперативного до оформлення чи зміцнення при необхідності, а також дострокового повернення кредиту або його частини при не виконанні кредитних умов і угод по забезпеченню;
- посилити взаємодію економічної, юридичної служби банківської безпеки для підвищення результативності роботи по поверненню боргів, в тому числі шляхом оперативної і ефективної реалізації забезпечення;
- з метою підвищення рівня ліквідності забезпечення і своєчасного повернення кредитів не допускати практики формального підходу до вказаних процедур, а також перевищення встановлених повноважень при вирішенні кредитних питань.

Один із шляхів покращення фінансової стійкості і утримання ліквідності банку на належному рівні – це створення страхових фондів, за рахунок яких покриваються збитки від кредитної діяльності банків. Але дія цього «механізму захисту» обмежена, так як банки не зацікавлені «заморожувати» кошти, які можуть приносити прибуток, крім того, деяким банкам не вистачить всього отриманого ними прибутку, щоб сформувати резерв у повному обсязі. Тому на даний момент резерв українських комерційних банків складає близько 20% від потреби.

Якщо порівнювати діяльність банку кілька років тому і в теперішній час, то можна сказати, що їх кредитна політика стала більш зваженою і менш ризиковою.

3.2. ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСАД КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ АТ «ПУМБ»

Кредитний ризик - невизначеність фінансового результату Банку, внаслідок можливих втрат, зумовлених здатністю боржників Банку (фізичних і юридичних, в тому числі банків) погашати в обумовлені кредитними договорами про проведення кредитних операцій терміни основну суму заборгованості та нараховані відсотки.

Кредитний ризик є домінуючим елементом ієрархічної системи банківських ризиків в ПУМБ і невіддільною складовою сукупного банківського ризику. Кредитний ризик відноситься до істотних видів ризику (згідно п.11 Розділу 2 Постанови НБУ №64)

Організаційна структура управління кредитним ризиком:

- 1-я лінія захисту: Бізнес-лінії Банку, і Вертикаль проблемних активів
- 2-я лінія захисту: Департамент ризиків корпоративних клієнтів, Департамент ризик-менеджменту малого бізнесу, Департамент роздрібних ризиків, УРіОР (в частині ризиків фінансових інститутовбанков), Управління по роботі із заставним майном
- 3-тя лінія захисту: Департамент внутрішнього аудиту.

Управління кредитним ризиком здійснюється за допомогою аналізу на рівні сукупного кредитного портфеля (з розбивкою за видами позичальників), окремого позичальника, продукту, операцій. Таке управління проводиться системно і комплексно у взаємозв'язку з іншими видами ризиків (ринкові ризики, ризики ліквідності, процентний ризик банківської книги та операційний ризик).

Процес управління кредитним ризиком Банку реалізує наступні принципи:

- цілісність (розгляд елементів кредитного ризику як сукупної цілісної системи);

- відкритість (взаємозв'язок з іншими видами ризику);
- структуризація (процес має чітку структуру, основним критерієм якої є єдність стійких взаємозв'язків між її елементами, а також законів даних взаємозв'язків);
- ефективність (забезпечення стратегічного співвідношення ризик/дохід);
- регламентованість (всі процеси, що протікають в системі управління кредитним ризиком, повинні бути регламентовані);
- узгодженість (стратегія управління ризиками узгоджується з общебанковской стратегією розвитку бізнесу);
- інформованість (процес управління кредитним ризиком супроводжується наявністю об'єктивної, достовірної та актуальної інформації, відповідними звітами).

Система управління кредитним ризиком - процес, що послідовно проходить наступні етапи:

- ідентифікація ризику;
- оцінка наслідків настання ризику;
- управління ризиком (вибір рішень про управлінський вплив для пом'якшення кредитного ризику);
- контроль (моніторинг і облік, звітність, відповідальність).

Ідентифікація кредитного ризику є базовим етапом в процесі управління системою кредитних ризиків. Під ідентифікацією кредитного ризику мається на увазі його виявлення, прогнозування можливостей і особливостей реалізації, зміна ризику в часі, ступінь взаємозв'язку з іншими ризиками, фіксація факторів, що впливають на ідентифікований кредитний ризик. На даному етапі визначається ступінь подібності ризикової позиції з її запланованими характеристиками. В результаті зазначеного аналізу формується рейтинг аналізованої ризикової позиції в залежності від

зменшення її подібності з якісними і кількісними параметрами розпізнається об'єкта, прийнятими Банком.

Головна мета ідентифікації - створення умов для третього етапу управління кредитним ризиком, на якому здійснюється безпосередній вибір рішень

Оцінці підлягають кредитні ризики, виявлені на етапі ідентифікації, в розрізі наступних часових категорій:

- Дані минулих періодів. Проводиться збір статистичних даних, що дозволяє провести оцінку наслідків настання кредитних ризиків і зробити висновки про статистичному характері подій, пов'язаних з проявами даних ризиків.
- Цей момент. Проводиться збір інформації, що дозволяє зробити коригування оцінок, побудованих на основі історичних даних, з метою їх використання в теперішньому часі, оскільки така інформація дає можливість врахувати тимчасові зміни в операційному середовищі банку.
- Прогнозування майбутніх позицій. Проводиться збір даних, необхідних для прогнозування, а також інформації, що дозволяє врахувати майбутні зміни, впливають на характеристики операційного середовища.

У Банку виділяють чинники кредитного ризику такі, як фактори індивідуальних кредитних ризиків та фактори сукупного кредитного ризику.

Цей поділ обумовлено можливістю здійснення аналізу кредитного ризику як на рівні конкретного позичальника, так і на рівні певного кредитного портфеля в цілому.

Таблиця 3.1

Фактори, що впливають на величини кредитного ризику

Індивідуальний ризик	Сукупний ризик
Нестабільність економічної ситуації	
Зміна фінансового стану позичальника	Зміна грошово-кредитної політики НБУ (вимоги до резервування)
Кредитна історія позичальника	Зміни в кредитній політиці Банку
Зміна якості забезпечення позики	Макроекономічний фактор

Основними цілями управління кредитним ризиком є:

- Попередження ризику - досягається шляхом ліквідації передумов виникнення кредитного ризику.
- Підтримка ризику на певному рівні.
- Мінімізація ризику.

Для класифікації кредитних операцій за рівнем ризику Банк використовує внутрішню систему оцінки кредитного ризику. Зокрема, Банк використовує експертні рейтингові моделі (Внутрішні рейтингові оцінки). Рейтинг встановлюється в залежності від фінансової стійкості позичальника та експертної оцінки відносної ймовірності його дефолту, відповідно до розроблених в Банку методик.

Для стандартизованих кредитних продуктів Банк використовує автоматизовані інструменти оцінки - скорингові моделі.

Банк використовуючи внутрішню систему оцінки кредитного ризику і порівнює результати своєї оцінки з величиною кредитного ризику, розрахованого згідно вимоги Положення №351 та аналізує причини відхилень

Оцінка кредитного ризику позичальників здійснюється відповідно до внутрішніх нормативних документів. З метою зниження ризиків фінансування клієнтів з негативною репутацією, Банком впроваджена система верифікації даних по клієнтах.

За підсумками ідентифікації та оцінки кредитного ризику приймається рішення в частині управління кредитним ризиком. У ПУМБ виділяють наступні стратегії управління кредитним ризиком:

- Стратегія уникнення застосовується в тому випадку, якщо вартість реалізації ризикового події перевищує оцінену вартість об'єкта, схильного до впливу ризику, при відсутності критичної необхідності в даному об'єкті.

- Стратегія прийняття і ігнорування застосовується в разі, якщо витрати на управління ризикової позицією перевищують вартість реалізації ризикової події, а уникнення є неможливим.
- Стратегія прийняття і управління використовується при відсутності можливості застосування стратегій, наведених вище, шляхом використання спеціального інструментарію по управління банківськими ризиками.

Банк приймає одне з 3 рішень:

- Відмова від видачі (уникнення);
- Прийняття та управління (видача кредиту);
- Ухвалення з умовами мінімізації (встановлення додаткових вимог до позичальника, кредиту, застави, часткового задоволення запитуваних параметрів кредиту).

ВИСНОВКИ

Отже, підсумовуючи результати цієї роботи, слід зазначити, що:

1. Метою кредитної діяльності будь-якого банку є - досягнення комерційного зростання шляхом зміцнення та підвищення надійності якості кредитного портфеля банку.

2. Серед основних завдань кредитування є: створення якісних активів, що забезпечують постійний плановий рівень прибутковості; інвестування кредитних коштів в економічно перспективні, прибуткові проекти; розробка та активне впровадження нових кредитних продуктів; посилення та підвищення конкурентоспроможності на ринку для підвищення якості послуг, що надаються.

3. Чинне національне законодавство про банківську діяльність, як правило, має прогресивний напрямок і підпорядковується меті регулювання ринкової системи економіки. Однак найважливішою її проблемою є завдання розширення та якісного розвитку правової основи управління банківською системою та банківською діяльністю та відповідність сучасного національного банківського законодавства міжнародним банківським стандартам. Удосконалення банківського законодавства сприятиме функціонуванню ринкової економіки, прискорить формування ефективної банківської системи України.

4. Основними критеріями успіху АТ "ПУМБ" є виконання цільових показників: кількість клієнтів, які активно здійснюють операції з Банком, задоволеність клієнтів банківськими послугами, частка проблемного кредитного портфеля, рентабельність власного капіталу та чистий прибуток. Банк регулярно контролює виконання поставлених цілей та впроваджує найкращі стандарти банківської практики для їх реалізації.

5. Проаналізувавши діяльність певного банку, а саме АТ «ПУМБ», можна зробити висновок, що цей банк працює ефективно, оскільки має

позитивні фінансові результати. Банк працює ефективно, оскільки він правильно управляє кредитним портфелем та розподіляє свої ресурси.

6. Можна також зробити висновок, що банк працює у правильному напрямку, отримуючи позитивні фінансові результати.

7. Використання зарубіжного досвіду в удосконаленні управління кредитним ризиком в українських банках слід продовжувати шляхом створення всебічного механізму управління кредитним ризиком, наслідком якого є страхування від ймовірних, небажаних відхилень фактичних результатів від прогнозованих фінансовими інструментами, що використовуються в світовій практиці. На мою думку, в Україні мають бути створені незалежні надійні рейтингові агентства або системи кредитних бюро, які вже давно працюють за кордоном і довели свою ефективність.

8. Кредитування є важливим і необхідним для сучасного світу, оскільки людям завжди будуть потрібні вільні кошти. Для ефективного розвитку кредитної діяльності українським банкам необхідно вжити таких заходів: комплексне використання різних методів оцінки індивідуального кредитного ризику для кожного позичальника, що дозволяє правильно визначити загальний кредитний ризик комерційного банку в цілому; подальше вдосконалення всіх аспектів кредитної діяльності, оптимізація організаційної структури для забезпечення якісно нової системи управління банком; застосування комплексного програмно-цільового підходу до планування діяльності банківської установи; оптимізація кредитних вкладень відповідно до рівня галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності; вдосконалення маркетингової діяльності (в першу чергу шляхом встановлення оптимальних ставок кредитування та залучення нових клієнтів); посилення кредитного моніторингу; застосування диверсифікації та обмеження; впровадження нових перспективних форм кредитування; удосконалення методики оцінки кредитоспроможності позичальників, забезпечення дотримання принципів, пов'язаних з умовами банківського кредитування, здійснення адаптації досвіду міжнародного кредитування до української

банківської практики; визначення основних напрямків розробки підходів до управління кредитним ризиком.

9. Вивчення особливостей кредитування має велике значення для сучасної банківської системи України, оскільки це складна і багатогранна проблема, пріоритетний підхід, вирішення якої повинно включати створення альтернативних методів оцінки ефективності управління кредитом, спрямоване на врахування не тільки прибутковості, але і реального рівня ризику кредитних операцій.

Отже, дотримання рекомендацій, передбачених у роботі банку, може значно покращити кредитну діяльність банку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова, І. А. Оцінка кредитної діяльності банку [Текст] / І. А. Аванесова // Фінанси України. – 2015. – № 8. – С. 103–108. – ISBN 5- 200-02422-6.
2. Антіпова, Н. А. Вдосконалення ефективності кредитної політики банку як однієї з передумов конкурентоспроможності економіки [Електронний ресурс] / Н. А. Антіпова. – Режим доступу : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2016_8/stati/Antipova.pdf. – Назва з екрану.
3. Асоціація українських банків [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : www.aub.com.ua. – Назва з екрану.
4. Банковский портфель – 3 : Кн. менеджера по кредитам. Кн. менеджера по расчетам. Кн. менеджера по фондовым и трастовым операциям. Кн. банк. бухгалтера и аудитора / [О. Н. Антипова [и др.] ; отв. ред. : Ю. И. Коробов, Ю. Б. Рубин, В. И. Солдаткин] ; Промстройбанк России, Моск. междунар. ун-т бизнеса и информ. технологий, Ассоц. экон. вузов. – М. : Соминтэк, 2015. – 750 с.
5. Банковское дело и финансирование инвестиций [Текст] : Т. 2: Политика и стратегия. Ч.1. / Под ред. Н. Брука. – Институт Экономического развития Всемирного банка, 2015. – 338 с.
6. Белуха, Н. Т. Теория финансово-хозяйственного контроля [Текст] : Учебник / Н. Т. Белуха. – К.: Вища школа, 2017.- 278 с. – ISBN 5-279-00760-9.
7. Белова, І. В. Організація контролю в банку [Текст] : навчальний посібник / І. В.Белова. – Суми: Університетська книга, 2019. – 302 с.
8. Бутинець, Ф. Ф. Проблеми науки бухгалтерського обліку: реалії [Текст] : Монографія. – Житомир: ПП «Рута», 2015.- 324 с. – ISBN 966-8059-06-99

9. Васюренко, О. В. Банківський менеджмент: Посібник [Текст] / О. В. Васюренко. – К.: Академія, 2018. – 320 с. – ISBN 966-7330-25-7.
10. Вовк, В. Я., Хмеленко, О. В. Кредитування і контроль [Текст] : навч. посіб. / В. Я. Вовк, О. В. Хмеленко. – К.: «Знання», 2018. – 463 с. – ISBN: 978-966-346-402-2.
11. Вовчак, О. Д. Кредит і банківська справа [Текст] / О. Д. Вовчак, Н. М. Руцишин. – К.: «Знання», 2018. – 564 с.
12. Герасимович, А. М. Облік та аудит у комерційних банках [Текст] / А. М. Герасимович, Т. В. Кривов'яз, О.А. Мазур [та ін.]. – Львів : Видавництво «Фенікс», 2015. – 512с. – ISBN 966-620-011-2.
13. Гончар, В. Тенденції на ринку роздрібного кредитування [Електронний ресурс] / В. Гончар. – Режим доступу : http://smi.liga.net/articles/2015-04-13/5043314-endents_na_rinku_rozdr_bnogo_kredituvannya.htm#. – Назва з екрану.
14. Грищенко, Т. В., Падалко, О. А. Проблеми формування та реалізації кредитної політики комерційних банків [Текст] / Т. В. Грищенко, О. А. Падалко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, 2017. – №79. – С. 12-15.
15. Гурова, О. В Менеджмент банківського контролю за ризиками [Текст] / О. В. Гурова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2019. – №1. – С.85-92.
16. Гуцал, І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 08.04.01 / І. С. Гуцал ; Київ. нац. екон. ун-т. – Київ, 2014. – 31 с.
17. Д'яконова, І. І. Удосконалення банківських операцій і попередження ризиків як умова зміцнення банківської системи України [Текст] : монографія / І. І. Д'яконова. – Суми : Університетська книга, 2017. – 88 с. – ISBN 978-966-680-356-9. 101

18. Економічна енциклопедія [Текст] : У трьох томах / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2015. – Т. 1. – 864 с. – ISBN 952-620-011-4.
19. Єльнікова, Г. В. Наукові основи адаптивного управління закладами та установами загальної середньої освіти [Текст] : Дис. д-ра пед. наук: 13.00.0 / Г. В. Єльнікова . – К., 2015.–641 с.
20. Єпіфанов, А. О., Маслак, Н. Г., Сало, І. В. Операції комерційних банків [Текст] : Навчальний посібник / А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало – Суми: ВТД «Університетська книга», 2018. – 523 с. – ISBN 966- 567-0.
21. Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» №368 від 28.08.2001.Формування ринкових відносин в Україні № 3 (130)/2012 53ІННОВАЦІЙНО–ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА
22. Андрушків Т. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальників в управлінні кредитним ризиком банку // Світ фінансів. –2018. – №2. – С. 113–118.
23. Версаль Н.І., Дорошенко Т.В. Теорія кредиту / Навч. посібник. – К.: Видавничий дім «Києво–Могилянська академія», 2017. – 483 с.
24. Кузнецов І.О. Кредитний ризик, суть, виникнення та методи усунення // Інноваційна економіка. – 2018. – №1.
25. Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г., Коренева О.Г. Банківські операції: Підручник. – 2–ге вид., перероб і доп. – К.: Знання, 2017. – 796 с.
26. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. –2–ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2016. – 468 с.
27. Рязанцева Н. Багатофакторне моделювання кредитного портфеля банку // Вісник КНЕУ. – 2018. – №3 (спецвипуск). – С. 89–94.
28. Энциклопедия финансового риск–менеджмента / Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. – М: Альпина Паблшер, 2017. –768 с.

29. Єрмішова С. В., Самсонова К. В. Управління кредитними ризиками комерційних банків в сучасних ринкових умовах. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_NIO_2009/Economics/39392.doc.htm
30. Фінансова звітність АТ «ПУМБ». – Режим доступу: <http://www.smida.gov.ua>
31. Балабанов И. Т. Банковское дело. – СПб.: Питер, 2016. – 304 с.
32. Банківські операції: Підручник / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За заг. ред. А. М. Мороза. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2016. – 608 с.
33. Банковские операции / Под ред. О. И. Лаврушина. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 208 с.
34. Барановський О. І. Фінансові кризи: передумови, наслідки і шляхи запобігання: Монографія. – К.: Київ.нац. торг.-екон. ун-т, 20159. – 754 с.
35. Бюлетень Національного банку України. – 2018. – № 10.
36. Волохов В. І. Оцінка ефективності кредитної діяльності банків // Фінанси України. – 2017. – № 4. – С. 115–124.
37. Ілляшенко С. Кредитні ризики та створення резервів для їх покриття // Вісник НБУ. – 1997. – № 4. – С. 39–41.
38. Кредитування і контроль: Навч. посібник / Т. С. Смовженко, Р. Р. Коцовська, В. М. Крупський, В. С. Хім'як. – Львів: ЛБІ НБУ, 2017. – 135 с.
39. Офіційний сайт Національного банку України // www.bank.gov.ua.
40. Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка. – М.: ИКЦ «ДИС», 1997. – 464 с.
41. Подік С. М., Ігнатенко В. І. Банківська справа: теорія і практика: Навч. посіб. / Національний ун-т харчових технологій ; Сергій Михайлович Подік (ред.). – К.: Фада, ЛТД, 2017. – 642 с.
42. Розвиток банківської системи України: Монографія / За ред. д-ра екон. наук О. І. Барановського. – К.: Ін.-т екон. та прогнозув., 2018. – 584 с.
43. З.Плотнікова М. В. Проблема правового регулювання рекомендаційної діяльності Національного Банку України: [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/11268/1/plotnikova_KS2013.docx.

44. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

45. Дзюблюк О. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / Олександр Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2018. – № 1. – С.108-124.

46. Гайдаржийська О.М. Напрями удосконалення управління кредитним ризиком / О.М. Гайдаржийська, О.Г. Чернікова // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. – 2016. - № 38. – С.47-50.

47. Стешенко О.Д. Управління кредитним ризиком комерційного банку / О.Д. Стешенко, А.П. Нікітенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2015. - №42. – С. 327-330.

48. Закон України «Про банки та банківську діяльність»: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>

49. Річна звітність АТ «ПУМБ» 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C__a1.1.1%20ukr%20ifrs%20financial%20statements%20fui%202017.pdf?v=636601736417256234

50. Річна звітність АТ «ПУМБ» 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C__18%20fui%20ukr%20financial%20statements.pdf?v=636961284608466030

51. Річна звітність АТ «ПУМБ» 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ru/%D1%84%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C__19%20fui%20ukr%20financial%20statements.pdf?v=636961284608466030

2%D1%96%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C__ifrs_fs%202019_ukr.pdf?v=637207295430822705

53. Васюренко О. В. / Сучасні концепції управління кредитним ризиком як основні складові процесу управління кредитним ризиком банку. // О.В. Васюренко, В.Ю. Подчесова. / Актуальні проблеми економіки наук. економ. Журнал - 2015 р. - №1 - с. 170-177

54. Мінфін Показники діяльності банків [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/2020-01/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття «кредитна політика банку»

Автор	Визначення
Меркулова І. В. [46, С. 63]	Система заходів, спрямованих на встановлення пріоритетів розвитку кредитних відносин, раціональну організацію та управління процесом кредитування різних категорій позичальників з метою забезпечення високої рентабельності та мінімізації кредитного ризику.
Асоціація українських банків [3]	Стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності.
Лагутін В. Д. [40, С. 64]	Кредитна політика в розрізі стратегії включає пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку, а стосовно тактики – фінансовий та інший інструментарій, що використовується даним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу.
Гуцал І. С. [24, С. 6]	Система організаційно-управлінських заходів забезпечення діяльності з видачі кредиту із визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій.
Панова Г. С. [51, С. 17]	Політика, пов'язана із рухом кредиту (залучення і розміщення).
Майорова Т. В. [43, С. 7]	Забезпечення безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, уміння звести до мінімуму кредитний ризик.
Д'яконова І. І. [25, С. 36]	Спосіб виконання послідовно пов'язаних етапів процесу кредитування, де принципи являють собою основу її визначення і спосіб її здійснення.
Загородній А. Г. [31]	Складова частина економічної політики, що є системою показників в галузі кредитування народного господарства і населення, що проводяться державою для вирішення соціально-економічних задач, зміцнення грошового обороту.

Додаток Б

Принципи кредитної політики

Автор	Принципи
Т.С. Павленко	<ul style="list-style-type: none"> ✓ наукова обґрунтованість ✓ оптимальність ✓ ефективність ✓ єдність нерозривного зв'язку елементів кредитної політики
М.М. Новосельцева	<ul style="list-style-type: none"> ✓ переважання комерційного підходу над фінансовим; ✓ прагнення до збалансованого ризику; ✓ використання різних способів рефінансування кредитів; ✓ побудова організаційної структури, адекватної масштабам і рівню ризику кредитних операцій банку; ✓ внесення змін у кредитну політику на основі аналізу негативних результатів діяльності кредитних підрозділів; ✓ розуміння угоди всіма учасниками
А. П. Питьєва	<ul style="list-style-type: none"> ✓ системності; ✓ адаптивності; ✓ оперативності

*складено автором на основі [48,50,63]

Додаток В

Критеріальна класифікація кредитної політики банку за Любар О. О.

<ul style="list-style-type: none"> – відносно корпоративних клієнтів; – відносно клієнтів малого та середнього бізнесу; – відносно фізичних осіб-підприємців; – відносно фізичних осіб. 	<ul style="list-style-type: none"> – за поданням цільових позик; – за поданням нецільових позик 	<ul style="list-style-type: none"> – надання стандартних позик; – надання пільгових кредитів; – надання проблемних позик.
За суб'єктами кредитування	За цілями	За ціною кредиту
Види кредитної політики		
За географією застосування	За типом ринку	За забезпеченістю
<ul style="list-style-type: none"> – місцевий рівень; – регіональний рівень; – національний рівень; – міжнародний рівень. 	<ul style="list-style-type: none"> – на грошовому ринку; – на фінансовому ринку; – на ринку капіталів. 	<ul style="list-style-type: none"> – за наданням забезпечених позик; – за наданням незабезпечених позик

*складено автором на основі [42]

Додаток Г

**Фактори, що визначають кредитну політику банку за Савицькою Г.
В. [68, С. 29]**

Ознака	Фактори
за ступенем впливу на результат	✓ основні; ✓ другорядні.
за об'єктом дослідження	✓ внутрішні; ✓ зовнішні.
за залежністю від об'єкта дослідження	✓ об'єктивні; ✓ суб'єктивні; ✓ змішані.
за ступенем поширеності	✓ загальні; ✓ приватні; ✓ специфічні.
за часом дії	✓ постійні; ✓ змінні.
за характером дії	✓ екстенсивні; ✓ інтенсивні.
за складом	✓ прості; ✓ складні.
за можливістю виміру	✓ вимірювані; ✓ не вимірювані.

*складено автором на основі [68, С. 29]

Додаток Д

Принципи формування кредитної політики

